

Blind og sjónskert börn og fjölskyldur þeirra

Elfa Hermannsdóttir
Fagstjóri

Þjónustu- og þekkingarmiðstöð
fyrir blinda, sjónskerta og daufblinda einstaklinga

Fyrirlesturinn:

- Þjónusta Miðstöðvar.
- Þroskahandbók.
- Heilatengd sjónskerðing (CVI).

Skilgreining á sjónskerðingu og lögblindu

- Sjónskerðing er skilgreind þegar sjón mælist minni en 0.3 eða 30% á betra auga, með venjulegum sjónglerjum og sjónsvið innan við 20 gráður.
- Lögblinda er þegar viðkomandi sér minna en 10% með betra auga með besta gleri.

50 %

30 %

16 %

10 %

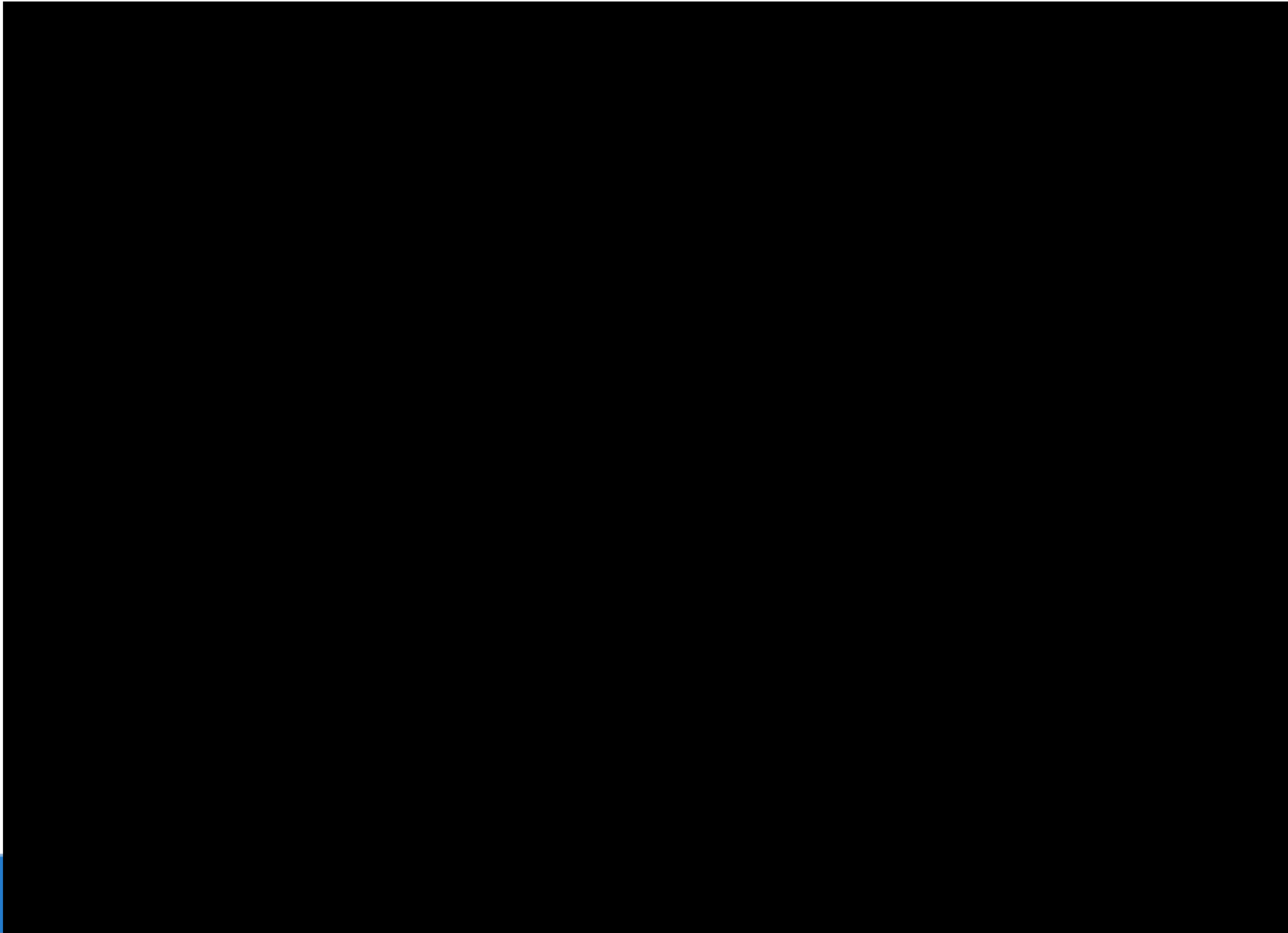

Þjónusta í nærumhverfi

- Þjónustan fer fram í því umhverfi sem notandinn er í og á hans forsendum svo sem inná heimili, skóla, vinnustað, í tómstundaiðju og öðru til að stuðla að virkni, vinna gegn félagslegri einangrun og auka sjálfstæði.
- Hjá Miðstöðinni er hver einstaklingur metin út frá eigin getu og þörfum.

Framvirk þjónusta

Þroskahandbókin

Þáttur í snemmtækri íhlutun

Þjónustu- og þekkingarmiðstöð
fyrir blinda, sjónskerta og daufblinda einstaklinga

Þroskahandbókin

- Er gefin út sem hluti af efninu Snemmtæk íhlutun, þroskahandbók fyrir blind og sjónskert börn.
- Early Support er breskt efni sem hægt er að finna á slóðinni:

<http://www.ncb.org.uk/early-support/resources/developmental-journals>

Bókin skiptist niður í 5 svið:

- Félags- og tilfinningaþroski.
- Samskipti, mál- og vitsmunþroski.
- Leikur og nám.
- Hreyfing og hreyfiþroski.
- Í átt til sjálfstæðis.

Þroskahandbók

- Er handbók fyrir blind og sjónskert börn fyrir foreldra, börn og ráðgjafa sem vinna með ungum börnum.
- Tæki til að hjálpa fjölskyldum að fylgjast með og skilja þroska barna.
- Hvetur til samvinnu, og bendir á mikilvægi þess að deila upplýsingum á milli fjölskyldna og ráðgjafa sem þær hitta.

Dæmi frá foreldrum

- Foreldrar sem hafa notað Þroskahandbókina í Bretlandi hafa gefið henni góða dóma.
- „Hún hjálpaði okkur að skilja við hverju var að búast og hvernig við áttum að skipuleggja komandi mánuði. Við gátum alltaf flett upp í Þroskahandbókinni þegar okkur vantaði svör“.

Spurningar foreldra

- Hvernig gengur barninu mínu?
- Hvernig get ég hjálpað til við að bæta sjón barnsins eða nota þá sjón sem það hefur eins vel og hægt er?
- Fer barninu mínu nægilega fram?
- Hvernig veit ég það?
- Hvað mun það gera næst?
- Hvað getum við gert til að láta það gerast?

Bókin inniheldur gögn til að:

- Skrá þroska barna yfir tiltekið tímabil.
- Fagna árangri þegar börn ná ákveðnum markmiðum og læra nýja hluti.
- Hjálpa fjölskyldum að skilja hvað þær geta gert til að hjálpa barninu sínu að ná framförum.
- Stuðla að notkun sjónarinnar.
- Bæta skilning allra á þroskaferlinu.

Hvernig hjálpar þroskahandbókin?

- Fylgist með þroska sjónar og framförum, hvernig sem sjónin þróast.
- Fylgir barninu frá 0 mánaða til u.þ.b. 3 ára.
- Heldur utan um skráningu foreldra á árangri, framför og þroska barnsins.

Hvernig hjálpar þroskahandbókin?

- Auðveldar fjölskyldum að deila upplýsingum um barnið sitt með fagfólki sem þau hitta.
- Hjálpar foreldrum að skilgreina þegar þörf er á frekari aðstoð.
- Hjálpar fagfólki að skipuleggja og setja markmið um frekari aðstoð til að ná og stuðla að frekari árangri barnsins síns.

Fyrir foreldra

- Deila athugun þinni á barninu þínu.
- Spyrja spurninga og fullvissa þig um framför barnsins.
- Átta þig á hvað allir búast við að barnið þitt geri næst.
- Skilja hvað þú og aðrir geta gert til að hjálpa barninu þínu að læra – ásamt því að vinna með þá sjón sem það hefur.

Fyrir fagfólk hjálpar bókin með:

- Að fylgjast með árangri barnsins á öllum þroskastigum.
- Að þekkja þá þætti sem gæti þurft að fylgja betur eftir.
- Að koma með hugmyndir um athafnir til að ýta undir þroska sjónar.
- Að fjölskyldan og allir fagaðilar séu í takt.

Tafla úr Þroskahandbókinni Stig 1b Félags- og tilfinningaþroski

Þróun sambanda

Þroskamarkmið	Spjald	Að hluta	Örugglega	Það sem barnið mitt gerir og hefur ánægju af
Að læra um sjálfan sig, foreldra og aðra				
Sýnir svörun við nálgun foreldris, t.d. hreyfir líkamann, lyftir höfði	3			
Horfir á og svarar brosi foreldra Athuga Skráningu sjónþroska	4			
Væntir þess að vera tekið upp	3/4			
Að sýna tilfinningar				
Sýnir fleiri tilfinningar, t.d. gleði, uppnám og hrifningu	3/4			
Sýnir gleði, t.d. hlær og skríkir	3/4			

Athafnaspjöld

- Gefa hugmyndir um hvernig skuli hjálpa barninu yfir á næsta þroskastig.
- Þau gefa hugmyndir um hvernig skuli hvetja og stuðla að notkun sjónarinnar eins fljótt og mögulegt er.

Meðfylgjandi Athafnaspjald

Stig 1b – Athafnaspjald

Spjald 3 – Félags- og tilfinningaþroski

Þroski sambanda

Að læra um sjálfan sig og foreldra/aðra

- Kallaðu nafn barnsins blálega þegar þú nálgast það og sjáðu hvernig það bregst við röddinni þinni áður en þú tekur það upp.
- Hvettu barnið þitt til að líta á andlitið þitt (ef barnið er sjónskert).

Að sýna tilfinningar

- Endurtaktu aðgerðir og venjur sem barnið virðist kunna að meta og sjáðu hvernig það sýnir ánægju og gleði.
- „Speglaðu“ tilfinningar og tjáningu barnsins til að sýna því að þú skiljir að það er leitt eða glatt. Ef það virðist leitt, gerðu röddina, tónfallið og andlitið sorgmætt. Haltu á því og róaðu það. Ef það verður spennt, gerðu röddina skæra og andlitssvipi ýkta og svaraðu með ýktum hreyfingum.

Að tengjast foreldri eða kunnuglegu fólki

- Hvettu fjölskyldumeðlimi til að eiga samskipti við barnið svo það fari að þekkja mismunandi raddir, umönnun og andlit.
- Ef barnið brosir við rödd, snertingu eða brosi þínu, gefðu því þá koss og hjúfraðu það að þér.

Mundu að skoða Spjöldin fyrir sjónrænt umhverfi og áhöld

Hversu oft þarf að fylla inn í bókina?

- Ráðlagt væri að fylla inn í handbókina u.þ.b. einu sinni á tveggja mánaða fresti á fyrsta ári barnsins og þrisvar til fjórum sinnum á ári frá og með Stigi 2. Sumir foreldrar kjósa að fylla oftari inn í hana, t.d. annan hvern mánuð.

Heilatengd sjónskerðing (CVI)

Þjálfunarefni og matstæki byggt á
fræðum Dr. Roman-Lantzy

Þjónustu- og þekkingarmiðstöð
fyrir blinda, sjónskerta og daufblinda einstaklinga

Heilatengd sjónskerðing (CVI)

- Algengasta orsök sjónskerðingar meðal íslenskra barna.
- 24% á skrá hjá Miðstöð með CVI.
- Örugglega vangreint.
- Barnaaugnlæknar orðnir mjög vakandi gagnvart CVI.

Munurinn á sjónskerðingu og sjónskerðingu af heilatengdum orsökum

- **CVI:** Barnið sér mynd en á erfitt með að túlka hana rétt.
- **Sjónskerðing:** Barnið á í erfiðleikum með að sjá myndina skýrt en getur unnið úr henni ef það nær nægilegri skerpu.
- Sum börn geta bæði verið með sjónskerðingu og sjónskerðingu af heilatengdum orsökum.

Orsakir

- Súrefnisskortur, heilinn fær ekki næringu.
- Meðfæddar orsakir (erfðatengdar).
- Áfall fyrir eða í fæðingu barns.
- Áverkar á miðtaugakerfi síðar, t.d. vegna sjúkdóma eða slysa.

Einkenni CVI

- Sjónprófun eðlileg.
- Virðist ekki sýna nýjum hlutum athygli.
- Sýnir hlutum í nær umhverfi athygli.
- Eiga í erfiðleikum með sundurgreiningu í umhverfi.
- Ástæðulaust áhorf.
- Áhugi á ákveðnum litum.
- Útfall í sjónsviði.
- Lengri tími við að sjá.
- Hæg eða engin viðbrögð við snöggum/skyndilegum áreitum (ógn).
- Óvenjuleg sjónræn viðbrögð.
- Dagamunur.

Áhrif og afleiðingar

- Erfiðleikar geta verið í umferli (rötun).
- Dýptarskynjun.
- Erfiðleikar við að þekkja hluti, myndir og smáatriði í myndum.
- Þekkja andlit.
- Mismunandi skerpa.

Áhrif og afleiðingar

- Sjón nýtist stundum betur þegar horft er á það sem hreyfist í umhverfinu.
- Ljósáðlögun getur verið vandamál.
- Breytileg sjón.
- Truflun á sjónsviði.
- Sjónúrvinnslan erfið.

Hvernig fer mat á CVI fram?

- Viðtal við aðstandendur.
- Athugun (fylgjast með barni í aðstæðum).
- Mat í aðstæðum og í samskiptum við barnið.

CVI rófið

- CVI getur verið alvarlegt, miðlungs eða vægt.
- Þrep (I, II og III) sýna mismunandi getu.
- Númerin (mælikvarði 1-10) sýna mismunandi stig á getu.
- Stigin hjálpa til við að staðsetja færni svo hægt sé að bregðast við/styðja og ná fram sem bestri starfrænni sjón.

Stig/prep

- Stig eru gefin á mælikvarðanum 0-10.
- 0 = engin starfræn sjón.
- 10 = eðlileg starfræn sjón.
- Fylgni við áfangana eru:
- Prep 1 0 til 3,5 stig.
- Prep 2 3,5 til 7,5 stig.
- Prep 3 7,5 til 10 stig.

Þrepin

- Þrep 1: Byggir jafnt og þétt upp sjónnýtingu.
- Þrep 2: Samþætting sjónar og athafna.
- Þrep 3: Dregur stöðugt úr einkennum CVI.

Þrep 1

- Hjá börnum á þrepi 1 nýtist best:
- Einlitir hlutir.
- Hlutir í uppáhalds lit.
- Hlutir sem framkalla hreyfingu og glampa.
- Hlutir með einfaldan bakgrunn.
- Hlutir sem eru kunnuglegir.

Prep 2

- Hjú börnum á þrepi 2 nýtist best:
- Að dregið sé úr upplýsingum þegar þær eru settar fram í tvívídd.
- Að nota ramma til að takmarka upplýsingar eða að setja útlínur á myndir.
- Börn ættu að vera komin á stig 7 þegar farið er að gera kröfu um að þau þekki hluti í tvívídd.

Þrep 3

Það sem þarf að hafa í huga fyrir börn á þrepi 3:

- Í nýju umhverfi og í flóknum aðstæðum þurfa leiðbeiningar að vera munnlegar og sýnilegar, aðstoð frá fullorðnum eða jafningja.
- Í einhverjum tilvikum getur hvíti stafurinn komið sér vel.
- Í kennslustofunni þarf barnið hvatningu við að einbeita sér.
- Beina athygli að lausnum frekar en hindrunum.

Skipulag

- Það krefst mikillar orku að vinna úr sjónrænum upplýsingum, börn þreytast fljótt við slíka einbeitingu og því er mikilvægt að taka reglubundin hlé á vinnu með barnið.
- Þeim mun einfaldari, samfelldari og fyrirsjáanlegri sem sjónrænu upplýsingarnar eru, þeim mun meiri árangurs er að vænta.

Muna að fylgjast með þreytu- og álagseinkennum

- Grettur í andliti.
- Réttir úr fingrum opna og slaka.
- Starir í ljós og forðast að horfa á hluti í kringum sig.
- Geispi eða sýnir einkenni um að vilja sofna.
- Hiksti.
- Skrækir eða gefur frá sér hávæer hljóð.

Mikilvægi sjónar

- Um 80-90% af upplýsingum berast með hjálp sjónarinnar.
- samfelld skynjun.
- hjálpar okkur að tengja saman upplýsingar frá öðrum skynfærum.

Takk fyrir áheyrnina

